

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Желновач Є. Г.

Стаття присвячена питанням сучасного розуміння особливостей інформаційного суспільства, що формується в Україні в умовах воєнного стану. Дослідження структурних та ідейно-правових аспектів інформаційного суспільства, як невід'ємної складової громадянського суспільства. В свою чергу, інформаційне суспільство розглядається як фундамент реалізації свободи інформації та права на інформацію. Такі складові, одночасно, виступають і як засоби втілення в життя ідеї правової державності. На основі аналізу світових досягнень в сфері теорії інформаційного суспільства зроблено спробу виокремити саме юридичні особливості цієї концепції. Одночасно, здійснено акцентування уваги на сучасний воєнний стан, в умовах якого здійснюється формування інформаційного суспільства в Україні. Такі умови, з одного боку, значною мірою вимушено обмежують рух певної інформації та певних інформаційних відносин, а з другого боку - є суттєвим двигуном інформаційної консолідації суспільства, що надзвичайним чином об'єднує українські громади у боротьбі проти спільного ворога - агресора російської федерації. Тут, зокрема, привертає увагу використання передових інформаційних технологій задля широкомасштабної допомоги суспільства всім воєнізованим формуванням, що здійснюють супротив агресору, а також побачити багато позитивних аспектів. Зокрема, початок широкомасштабного вторгнення армії РФ в Україну одразу побачила міжнародна спільнота, що приваблює армію міжнародних журналістів до України та дало дуже потужний міжнародний розголос. Тотальна всеукраїнська та міжнародна поінформованість стали поштовхом для повсюдної мобілізації, активізації, чіткого розуміння кожним військовим своєї ролі та блискавичного розвитку масштабного волонтерського руху. У європейських столицях прокотилися небачені велелюдні акції на підтримку України. Все більше здійснилося проникнення сучасних інструментів комунікації (месенджери, соціальні мережі).

Ключові слова: інформаційне суспільство; інформаційне суспільство в умовах воєнного стану; правові аспекти інформаційного суспільства, інформаційно-комунікаційний розвиток.

Zhelnovach Ye. H. Legal aspects of the information society in the conditions of war

The article is devoted to issues of modern understanding of the features of the information society, which is being formed in Ukraine under martial law. Study of structural and ideological and legal aspects of information society as an integral part of civil society. In turn, the information society is considered as the foundation for the realization of freedom of information and the right to information. Such components, at the same time, act as means of implementing the idea of legal statehood. Based on the analysis of world achievements in the field of information society theory, an attempt was made to single out the legal features of this concept. At the same time, emphasis was placed on the modern military situation, in the conditions of which information society is being formed in Ukraine. Such conditions, on the one hand, forcefully limit the movement of certain information and certain information relations, and on the other hand, they are a significant engine of informational consolidation of society, which unites Ukrainian communities in an extraordinary way in the fight against the common enemy - the aggressor of the Russian Federation. Here, in particular, attention is drawn to the use of advanced information technologies for large-scale public assistance to all paramilitary formations resisting the aggressor. There are many positive aspects to be seen here. In particular, the very beginning of the large-scale invasion of the Russian army into Ukraine was not a surprise for the international community. A whole series of intelligence agencies warned about this possibility. This attracted an army of international journalists to our country, which gave a very powerful international publicity. Total all-Ukrainian and international awareness became the impetus for widespread mobilization, activation and rapid development of large-scale volunteering. From the very first day, Ukrainians and Europeans rushed to do something to help Ukraine - buy medical drugs, collect humanitarian assistance, receive and transport refugees, etc. Unprecedented mass actions in support of Ukraine took place in European capitals. In all Ukrainian cities and the most remote villages, food is being prepared for Ukrainian fighters, camouflage nets are being actively woven; fearless drivers deliver everything you need to the hottest spots. Another positive of the information society during the war is new tools for communication.

People unite, coordinate and share information thanks to messengers, chats, etc. A military formation, an apartment building, a group of volunteers - all have their own chat rooms, which greatly simplifies the work of the armed forces, law enforcement agencies, and state authorities.

Key words: *information society; information society in conditions of war; legal aspects of the information society.*

Події початку 2022 року, а саме військове вторгнення російської федерації в Україну створило надзвичайні умови для формування інформаційної спільноти суспільства. З одного боку, це пов'язано з, так званим, «інформаційним фронтом», а з другого - з інформаційним суверенітетом держави. Обидва аспекти потребують захисних інструментів задля того, щоб кожне суспільство можна було назвати громадянським у всіх його проявах. У сучасній науковій думці чимало уваги приділяється аналізу умов формування громадянського суспільства, чинників, що пришвидшують, чи навпаки, гальмують цей процес. Однією з невід'ємних якостей громадянського суспільства і водночас однією з важливих умов його становлення можна назвати свободу інформації. Забезпечення в державі права на одержання, поширення, використання інформації, скасування/обмеження цензури, максимально можлива інформаційна відкритість органів державної влади - все це є найважливішим гарантом становлення сучасного громадянського суспільства. У той же час умови воєнного стану вимагають певних обмежень свободи інформації задля збереження людських життів та належного функціонування державних органів. Отже, можна виділити категорію «інформаційне суспільство» для позначення умови формування сучасного громадянського суспільства, рівня його розвитку в мирний час та в умовах воєнного стану.

Разом з тим у сучасній науці права відсутнє єдине розуміння означеної категорії, не встановлено взаємовідношення категорій інформаційне суспільство та громадянське суспільство, потребують з'ясування ролі та значення свободи інформації для розбудови громадянського суспільства в мирний час і в умовах воєнного стану. Не є достатньо визначеним механізм гарантування інформаційних прав і свобод кожного з членів суспільства. На сьогодні на правовому рівні ще не сформувалось достатньої кількості дисертаційних досліджень теорії інформаційного суспільства в умовах війни. Отже вищезазначене обумовлює актуальність обраної теми статті, як такої, що може лягти в основу сучасної правової

школи інформаційного суспільства та інформаційного права.

Водночас суттєвої значущості набуває потреба у дослідженні проблем нормативно-правового забезпечення свободи інформації, як неодмінної складової формування громадянського суспільства. З одного боку це напрям забезпечення інформаційної свободи індивідуумів громадянського суспільства, а з другого - це шлях забезпечення стимулювання громадянської активності та участі громадян в управлінні державою в мирні часи та під час воєнного стану. Забезпечення свободи інформації є, безумовно, напрямком суттєвого підвищення привабливості чинного режиму та наближення до відповідності рівню більш цивілізованого суспільства та правової держави.

Передбачається, що об'єктом цього дослідження стане система принципів правових положень, що формують теорію громадянського суспільства, а безпосереднім предметом дослідження - є інформаційне суспільство як юридична категорія та його місце в структурі сучасної теорії громадянського суспільства і, зокрема, під час воєнного стану.

Науково-методичний фундамент дослідження вбачається доцільним формувати на основі наукових розробок та публікацій таких відомих науковців як Белей Л., Белл Д., Ісмайлов К., Кузніченко С., Письменицький А., Ромащенко В., Сливка С., Цвік М.В., Цимбалюк В.С. та інші, роботи яких безпосередньо торкались питань формування громадянського суспільства і, зокрема у сферах, що стосуються інформаційних прав і свобод, їх закріплення та забезпечення.

Мета дослідження - спираючись на теоретико-правові та адміністративно-правові досягнення у дослідженні загального поняття громадянське суспільство розкрити правові принципи, категоріальний склад, визначення місця та особливості і перспективи законодавчого закріплення інформаційного суспільства як невід'ємної складової громадянського суспільства і правової держави в мирний час та в умовах війни. Водночас, метою роботи є розробка засад теорії інформаційного суспільства як невід'ємної складової громадянського суспільства, місця в умовах воєнного стану категорії «інформаційне суспільство» в системі суміжних і близьких правових категорій: «громадянське суспільство», «інформаційні права і свободи».

Методологічна основа роботи ґрунтується на системі загальнонаукових та спеціально-наукових методів, серед яких доцільно визначити, зокрема,

системно-структурний, логічного аналізу, порівняльний, конкретно-історичний, матеріалістичної діалектики, техніко-юридичний та інші. Так, метод техніко-юридичний доцільно застосувати для виявлення нормативно-правових форм закріплення інформаційних прав і свобод, як базових основ інформаційного суспільства в законодавстві України в умовах воєнного стану; системно-структурний метод допоможе розкрити взаємодію суміжних з інформаційним суспільством явищ і категорій, визначити взаємовплив та взаємообумовленість цього аспекту громадянського суспільства з реалізацією принципу свободи інформації, що формується в умовах воєнного стану в Україні; метод матеріалістичної діалектики допоможе у встановленні змісту й особливості складових елементів інформаційного суспільства; порівняльний метод дослідження дасть можливість співвіднести категорію інформаційне суспільство з іншими елементами становлення громадянського суспільства, наприклад таких як військові умови, що сприяють інформаційної єдності народу та формування української нації.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше:

- буде здійснена спроба формулювання основних рис «інформаційного суспільства в умовах воєнного стану», встановлення його сучасних тенденцій;
- буде здійснено спробу визначити правове поле інформаційного суспільства під час воєнного стану у співвідношенні з світовими концептами інформаційного суспільства та теорією громадянського суспільства.

Сьогодні кожен з нас живе в суспільстві де існує історичний досвід великої широкомасштабної війни з часів Другої світової. Тому у більшості вихідців з колишнього СРСР у пам'яті лишаються свідчення рідних і близьких про умови життя і функціонування суспільства у ті часи. Звісно, що живих свідків тих подій залишилося дуже мало, але сама ця проблематика була не останньою темою вивчення у школі, розкривалася у кінематографії, театральних постановках, літературі, живописі та інших мистецьких проєктах. Однак, сучасна війна росії проти України суттєво різниться від Другої світової. Ці відмінності ще стануть об'єктом величезної кількості наукових досліджень, але деякі аспекти та особливості саме зрілості українського інформаційного суспільства можна виокремити вже зараз.

Інформацію під час Другої світової війни люди отримували шляхом «сарафанного радіо», тобто

завдяки чуткам, повідомленням від сусідів, або, у кращому випадку за допомогою радіомережі. В сучасних умовах, коли навіть у найвіддаленіших від адміністративних центрів держави поселеннях існує можливість користування мережею Інтернет, у тому числі за допомогою супутниковому терміналу Стерлінг, тобто доступ до інформації про події в суспільстві та світі проходить практично в онлайн режимі. Однак, є інша проблема, люди часто не фільтрують інформацію і розповсюджують, діляться тим, що краще було б і не опублікувати. Тому сучасне інформаційне поле - благодатне для розвідки, зокрема, як кібервійськами ЗСУ, так і відповідними спеціальними службами фсб рф та/або кгб республіки білорусь та іншими.

Зараз правовою основою введення воєнного стану в нашій країні є Конституція України (ст. ст. 64, 65, 83, 85, 92, 106, 157) [1], Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [2], інші закони України та Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типового плану запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях» від 22 липня 2015 року [3]. Реальне запровадження вказаного механізму на жаль відбулося наприкінці лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та Указу Президента України № 64/2022, який ввів в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року [4].

Так, держава під час дії воєнного часу, як що не перераховувати всі 25-ть пунктів ст. 8 «Заходи правового режиму воєнного стану» Закону України «Про правовий режим воєнного стану», може вчиняти відносно своїх громадян наступні заходи: запроваджувати комендантську годину; обмежувати/забороняти в'їзд/виїзд з району, міста, області; обмежувати права людини; створювати військові адміністрації; проводити евакуацію населення, у тому числі примусову [2]. Крім вказаного закону існують інші правові акти, наприклад Порядок залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 753 [5], який більш детально дає відповідь на

питання, кого саме може бути залучено до трудової повинності в умовах воєнного стану; а також Порядок перевірки документів у осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2021 № 1456 [6].

Наряду зі здебільшого забороняючих або суттєво обмежуючих прав та свобод громадян відповідно ст. 8 Закону України № 389-VIII від 05 грудня 2015 року «Про правовий режим воєнного стану» [2] інших перерахованих документів, гарним прикладом саме забезпечення з боку держави свободи інформації в Україні є державний застосунок «Дія» [7], який є напевно один з перших у світі, що надає на якісно на новому сучасному рівні дистанційний доступ громадян до державних сервісів і, суттєво допомагає громадянам в умовах внутрішнього переміщення, знаходження за межами країни або навпаки на тимчасово окупованій території у зв'язку з воєнними діями росії.

Так, на сьогодні громадянам за допомогою застосунка «Дія» доступні: е-паспорт і е-паспорт для виїзду за кордон; еДокумент (електронний паспорт, який діє під час воєнного стану); картка платника податків; закордонний паспорт; довідка переселенця; свідоцтво про народження дитини; посвідчення водія. Для формування та використання е-паспорта та/або е-паспорта для виїзду за кордон особі необхідно встановити мобільний додаток Порталу Дія на електронний пристрій, підключений до Інтернету, та пройти електронну ідентифікацію та автентифікацію. Після чого е-документи формуються автоматично засобами Порталу Дія. Сформований е-паспорт, е-паспорт для виїзду за кордон разом з унікальним електронним ідентифікатором (QR-код, штрих-код, цифровий код) відображається через мобільний додаток Порталу Дія за наявності необхідної інформації в Реєстрі [25].

А також є можливість громадянам дистанційно отримати такі послуги, за якими ще пару років тому необхідно було йти до державних органів та витратити не один день: COVID-сертифікат; подати заяву на пошкоджене майно; отримати довідку внутрішньо переміщеної особи (змінити адресу реєстрації ВПО); отримати допомогу по безробіттю; подати заяву на іпотеку (єОселя); безкоштовно дивитися телеканали («Телеканал Рада», «CNN», «MEGOGO LIVE», «Суспільне Київ», «Суспільне Культура», «XSPORT», «Піксель», «плюсплюс») та слухати радіо - «Українське

радіо»; подивитися Штрафи ПДР; зробити шеринг авто; отримати довідки (Довідка ОК-5, Довідка ОК-7, витяг про місце проживання), безліч операцій для ФОПів та інше.

Станом на кінець 2022 року найпопулярніших із платформ по перевірці фактів спрямована на виявлення невідповідностей між наявними фактами та навколишньою дійсністю є Stop Fake та «Детектор медіа», з яким знайомі 27% респондентів із сервісами для перевірки правдивості медійного контенту. Приблизно 3,5% серед усіх опитованих показали, що вони користувалися такими ресурсами для перевірки як Stop Fake (16% із тих, хто використовує), «Детектор медіа» (8% із тих, хто використовує), а також «Без брехні», «По той бік новин», Vox check і Texty.org. Більшість людей (73%), які знали про вказані сервіси, насправді не використовували їх для перевірки фактів. Про це свідчать дані щорічного дослідження USAID-Internews «Ставлення населення до медіа та споживання різних типів медіа 2022» [8].

Треба відмітити, що більше 40% респондентів дізнаються новини з інтернет-сайтів, а телебачення продовжує зменшуватися аудиторія, радіо та преса теж не є основним джерелом новин. Найчастіше українці отримують новини за допомогою смартфона з соціальних мереж та каналів месенджера Телеграмм.

Особливістю українського воєнного стану є те, що він проходить в умовах тотальної всеукраїнської та міжнародної поінформованості. Тому набула великих масштабів добровільна мобілізація, активно діє волонтерський рух. З першого ж дня українці й європейці кинулися робити все, що хто може, для допомоги Україні - закуповувати медичні препарати, збирати гуманітарну допомогу, приймати та транспортувати переселенців, будувати пункти незламності. У європейських столицях прокотилися небачені велелюдні акції на підтримку України. У всіх українських містах і найвіддаленіших селах готують їжу для українських бійців, доставляють воду, активно плетуть маскувальні сітки.

Ще один позитив українського інформаційного суспільства під час воєнного стану - це все більше проникнення нових інструментів для комунікації. Люди об'єднуються, координуються та діляться інформацією завдяки месенджерам та соціальним мережам [8], що значно спрощує та організовує систематизовану роботу.

Також інформаційне суспільство в Україні змогло організувати дієву систему «доносів» з тилу ворога щодо кількості та розташування

військових і техніки загарбників. Запустилися безліч чат-ботів, в які всі, хто мав інформацію про кількість ворога, його техніку та іншу необхідну інформацію, могли абсолютно безпечно для себе передати інформацію ЗСУ.

Особливість цієї війни також полягає в тому, що агресора намагаються зупинити економічними санкціями, а громадянські суспільства тиснуть на бізнеси, щоб вони до них долучилися та припинили взаємодіяти з росією. Скоординований тиск українців і наших міжнародних партнерів не був би можливий без інформаційного суспільства. Наш ворог, хочемо ми того чи ні, також живе в інформаційному суспільстві. Звісно, у них відсутня свобода слова та опозиція, а останнім часом діє низка заборон на західні соцмережі, але росіяни також інформаційні істоти - зі всіма перевагами і недоліками цього факту. Кейс Овсянникової, що нібито героїчно протестувала проти машини пропаганди в прямому ефірі, а зараз слугує м'якою силою, що має переконати європейців, буцім, не усі росіяни погані, і слід скасувати санкції - це яскраве цьому підтвердження [9].

Треба відмітити, що інформаційне суспільство (англ. Information society) - це теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі. Головними продуктами виробництва інформаційного суспільства мають стати інформація та знання. Характерними рисами теоретичного інформаційного суспільства, є [10]:

- збільшення ролі інформації та знань в житті суспільства;
- зростання кількості людей, зайнятих інформаційними технологіями, комунікаціями та виробництвом інформаційних продуктів і послуг, зростання їх частки у валовому внутрішньому продукті держави;
- зростання інформатизації та ролі інформаційних технологій в суспільних та господарських відносинах;
- створення глобального інформаційного простору, який забезпечує: а) ефективну інформаційну взаємодію людей; б) їх доступ до світових інформаційних ресурсів; в) задоволення їхніх потреб щодо інформаційних продуктів і послуг.

Існує багато варіантів визначення сенсу «інформаційного суспільства», наприклад:

- це суспільство, орієнтоване на людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток, в якому кожний може створювати інформацію і знання,

мати до них доступ, користуватися і обмінюватися ними, даючи змогу окремим особам, громадам і народам повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи своєму сталому розвитку і підвищуючи якість свого життя [11].

- це суспільство, економіка якого базується на інформаційних технологіях і яке соціально трансформується з метою допомогти індивідам та спільнотам використовувати знання та ідеї, що допомагає людям втілити їх потенціал та реалізувати їх прагнення [12];

- це суспільство, яке створюється в наслідок нової індустріальної революції на базі інформаційних і телекомунікаційних технологій та на базі інформації, яка є виразником знання людей. Завдяки технологічному прогресу в такому суспільстві оброблення, накопичення, отримання і обмін інформацією в будь якій її формі - звуковій, письмовій або візуальній - не обмежені за відстанню, часом і обсягами. Ця революція додає великих можливостей людському інтелекту і створює ресурси, що змінюють спосіб суспільної праці і суспільного життя [13].

Вважають, що в «інформаційному суспільстві» створення, розповсюдження, використання, узагальнення та маніпулювання інформацією становить значну частину економічної, політичної та культурної діяльності. Економіка знань стає економічною копією цієї діяльності, оскільки добробут суспільства створюється через експлуатацію знань або розуміння суті речей та процесів. Люди, які мають засоби і можливості бути в інформаційному суспільстві отримують певні додаткові вигоди. Прийнято вважати, що «інформаційне суспільство» є наступником «індустріального суспільства». Так як сучасні інформаційно-комунікаційні технології працюють з інформацією у цифровій формі, то вони часто для позначення «інформаційного суспільства» використовують синонімічний термін «цифрове суспільство», а різницю між членами в можливостях і засобах участі в такому суспільстві позначають як «цифровий розрив».

Є велика кількість ознак, які можуть характеризувати настання «інформаційного суспільства». Такі як: технологічний, економічний, працеорієнтований, просторовий, культурний або комбінований характер. Тісно пов'язаними з концепцією «інформаційного суспільства» є концепції «постіндустріального суспільства» (Деніел Белл), «пост-фордизму», «постмодернізму», «суспільства знань», «телематичного суспільства», «інформаційної революції», «революції білих комірців» та «мережного суспільства» [14].

Вперше орієнтацію України на створення «інформаційного суспільства» було офіційно зафіксовано в Стратегії інтеграції України до ЄС (розділ 13), ухваленою в 1998 році. Варто відзначити, що одночасно, в 1998 році було прийнято два Закони України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [15] та «Про Національну програму інформатизації» [16], останній втратить чинність 01.03.2023 році у зв'язку з прийняттям Закону України від 01.12.2022 № 2807-IX [17], якими визначалися принципи і програма дій інформатизації України, а не побудови в ній «інформаційного суспільства». Таке протиріччя у концептуальних основах між різними групами фахівців і політиків на найвищому рівні прийняття політичних рішень в Україні свідчить про некритичність сприйняття іноземних новацій, що на практиці негативно впливало на інформаційно-комунікаційний розвиток України в цілому.

Популярність вживання термінології «інформаційного суспільства» знову зросла в Україні на початку 2000-х років, в ході підготовчих робіт до участі делегації України в першому і другому зібранні Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, а також в ході спроб реалізації Рішень цього саміту після 2005 року. Відповідно до перших Рішень саміту (Женевський план дій, 2003 рік), Україна мала розробити Національну стратегію розвитку «інформаційного суспільства» та приступити до її реалізації. У 2005 році в Україні були проведені Парламентські слухання з цього питання [18] і за їх результатами на початку 2007 року був прийнятий Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007-2015 роки» [19]. В серпні 2007 року був прийнятий План заходів з виконання завдань цього закону (Розпорядження КМУ від 15.08.2007 № 653-р) [20]. Згідно з цим планом, тільки у 2012 році було прийнято Національну систему індикаторів розвитку «інформаційного суспільства» в Україні (Постанова КМУ № 1134), яка включила в себе 31 індикатор розвитку інформаційного суспільства для оцінки ефективності запровадження його елементів у різноманітні сфери суспільної й державної діяльності та завдяки переліку індикаторів сформувала основу для методології дослідження [21], а у 2013 році - Стратегію розвитку «інформаційного суспільства» (Рішення КМУ № 386-р) [22]. В березні 2016 року Верховною Радою України була видана Постанова про схвалення Рекомендацій парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» [23].

Поряд з тим, продовжують бути чинними зазначені вище закони про інформатизацію України, а підписаний Президентом України Володимиром Зеленським Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX «Про Національну програму інформатизації», який набере чинності 01 березня 2023 року є революційним, так як на законодавчому рівні вводить нові та значно осучаснює такі терміни, як: електронна демократія, електронне урядування, інформатизація, модернізація, програми інформатизації, проект інформатизації, робота з інформатизації, створення засобу інформатизації, цифрова технологія, цифровізація. Також у п. 2 ст. 2 зазначеного закону визначені особливості реалізації державної політики у сфері інформатизації для забезпечення потреб та розвитку інформаційного суспільства, впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Ст. 3 серед дев'яти основних завдань Національної програми інформатизації виділяє наступні:

- розробка, впровадження та застосування інформаційно-комунікаційних технологій у державному управлінні, місцевому самоврядуванні та суспільному житті;
- реалізація та впровадження заходів, спрямованих на розвиток електронного урядування та електронної демократії;
- створення та розвитку системи державних інформаційних ресурсів;
- надання рівного доступу до інформаційно-комунікаційних технологій та підвищення рівня освіченості громадян з питань інформаційно-комунікаційних технологій;
- організації інформаційної взаємодії державних органів та органів місцевого самоврядування за допомогою електронного документообігу;
- створення систем інформаційної та аналітичної підтримки діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування;
- підвищення ефективності вітчизняного виробництва шляхом використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій [17].

Всі вище вказані нормативно-правові акти утворюють засади та практично-правове підґрунтя процесу формування інформаційного суспільства в сучасній Україні.

Узагальнюючи ознаки та тенденції, які характеризують інформаційно-правове поле, в умовах якого сьогодні формуються суспільні відносини з приводу інформації в українському суспільстві можна окреслити певні висновки:

- інформаційне суспільство в умовах воєнного стану - це така форма глобального соціального

інформаційного простору, де з одночасною реалізацією ефективної інформаційної взаємодії людей, їх активного доступу до світових інформаційних ресурсів, задоволення потреб щодо інформаційних продуктів і послуг, існує і певна система вимушених під тиском війни державно-владних обмежень у поширенні інформації, що з одного боку захищає, а з другого - обмежує права та свободи громадян;

- Україні ще належить виконати значний обсяг роботи з осмислення і адаптації концепції «інформаційного суспільства» в українських реаліях війни, розроблення та реалізації Національної стратегії сучасного інформаційно-комунікаційного розвитку, а не «інформаційного суспільства». Прикладом для такої роботи є досвід Фінляндії, висвітлений у книзі за співавторством одного із класиків «інформаційного суспільства» - Мануеля Кастельса [24];

- існує недооцінка інтелектуальної складової сфери інформаційно-комунікаційних технологій та переоцінка бізнесової складової, що реально призводить до відтоку інтелекту в сферу інформаційно-комунікаційних технологій інших країн, а тим більш під час дії воєнного стану та згідно аналітиці може набутися ще більших і неконтрольованих розмірів вже після скасування заборони виїзду чоловіків за кордон, яка відбудеться після перемоги України над росією;

- визначено, що Інтернет є одним із найважливіших інструментів розвитку інформаційного суспільства;

- особливістю українського воєнного стану є тотальна всеукраїнська та міжнародна поінформованість як простих громадян, так і влади про перебіг воєнних дій;

- запровадження державного застосування «Дія» під час воєнного стану, значно допомагає громадянам в умовах внутрішнього переміщення, знаходження за межами країни або навпаки на тимчасово окупованій території.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. С. 1509. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Про затвердження типового плану запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцях

востях : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2015 року № 544 // *Офіційний вісник України*. 2015. № 62. С. 82. Ст. 2018.

4. Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні: від 24 лютого 2022 р. № 64.

5. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 р. № 753. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-%D0%BF#Text>

6. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text>

7. Дія (сервіс). URL: <https://cutt.ly/W8wCZzl>

8. Дослідження Internews: Лише чверть українців знає про існування фактчекінгових проєктів. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/30754/2022-11-29-doslidzhennya-internews-lyshe-chvert-ukraintsiv-znaie-pro-isnuvannya-faktchekingovykh-proiektiv>

9. Овсяннікова, сер. Що відомо про невдалу пресконференцію пропагандистки в Києві. URL: <https://cutt.ly/L8RheYp>

10. Енциклопедія Сучасної України / Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. URL: <https://esu.com.ua/article-12462>

11. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства (Женева 2003, Туніс 2005). Підсумкові документи. К.: ДП «Зв'язок», 2006. 19 с.

12. Okinawa Charter on Global Information Society. Okinawa, July 22, 2000.

13. Europe and the Global Information Society. Recommendations to European Council. Brussels, 26 May 1994.

14. Белей Л. Війна в інформаційному суспільстві. URL: <https://uchoose.info/vijna-v-informatsijnomu-suspilstvi>

15. Про Концепцію Національної програми інформатизації. Закон України; від 04.02.1998 № 75/98-В // *Відомості Верховної Ради України* (BBP), 1998, № 27-28, ст.182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>

16. Про Національну програму інформатизації. Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР // *Відомо-*

сті Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 27-28, ст. 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text>

17. Про Національну програму інформатизації. Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>

18. Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, схвалені Постановою Верховної Ради України від 1 грудня 2005 року № 3175-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3175-15#Text>

19. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки. Закон України; від 09.01.2007 № 537-V // *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2007, № 12, ст. 102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>

20. Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки». Розпорядження КМУ від 15.08.2007 №653-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/653-2007-%D1%80#Text>

21. Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства. Кабінет Міністрів України; Постанова, Перелік від 28.11.2012 № 1134-2012-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2012-%D0%BF#Text>

22. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Стратегія від 15.05.2013 № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text>

23. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України». *Верховна Рада України*; Постанова, Рекомендації від 31.03.2016 № 1073-VII // *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2016, № 17, ст.191. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-19#Text>

24. Мануель Кастельс, Пекка Хіманен. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель. Київ, Вид. «Ваклер», 2006. 232 с.

25. Про затвердження Порядку формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.08.2021 р. № 911. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-%D0%BF#Text>

*Желновач Є. Г.,
аспірант
Одеського державного університету
внутрішніх справ*